

ПРАВНИ ФАКУЛТЕТ У НИШУ			
ПРИЈЕМА	21.04.2016.		
ОП. ЈЕД.	БРОЈ	СТАТУС	ПРИЈЕМА
01	808		

Правни факултет Универзитета у Нишу

- Наставно- научно веће -

На седници Наставно-научног већа Правног факултета у Нишу, која је одржана 31. 03. 2016. године 2016. године, одлуком број 01-612/12 на основу члана 143. Статута Правног факултета у Нишу, образована је Комисија за оцену и одбрану докторске дисертације под називом: „**ПОВРЕДА ПРАВА НА ПРИВАТНОСТ ЗЛОУПОТРЕБОМ ДРУШТВЕНИХ МРЕЖА КАО ОБЛИК КОМПЈУТЕРСКОГ КРИМИНАЛИТЕТА**“ кандидаткиње Виде Вилић из Ниша, у саставу: проф. др Драгиша Дракић, ванредни професор Правног факултета у Новом Саду, председник Комисије; проф. др Саша Кнежевић, редовни професор Правног факултета у Нишу, члан; проф. др Видоје Спасић, ванредни професор Правног факултета у Нишу, члан; и, проф. др Миомира Костић, редовна професорка Правног факултета у Нишу, писац Извештаја.

Комисија, после детаљног прегледа докторске дисертације Наставно-научном већу подноси следећи:

ИЗВЕШТАЈ

за оцену и одбрану докторске дисертације под називом: „**ПОВРЕДА ПРАВА НА ПРИВАТНОСТ ЗЛОУПОТРЕБОМ ДРУШТВЕНИХ МРЕЖА КАО ОБЛИК КОМПЈУТЕРСКОГ КРИМИНАЛИТЕТА**“ кандидаткиње Виде Вилић, за јавну одбрану.

1. Анализа садржине докторске дисертације

Докторска дисертација под називом: „**ПОВРЕДА ПРАВА НА ПРИВАТНОСТ ЗЛОУПОТРЕБОМ ДРУШТВЕНИХ МРЕЖА КАО ОБЛИК КОМПЈУТЕРСКОГ КРИМИНАЛИТЕТА**“ кандидаткиње Виде Вилић, написана је на укупно 535 страна компјутерски обрађеног текста, са одговарајућим проредом, од чега је сам текст дисертације, без биографије кандидаткиње и приложених изјава 531 страна. Дисертација има укупно 841 напомена у фуснотама библиографског карактера, са 34 табеле и 25 графикона. Литерарну подлогу дисертације чини укупно 574 извора, и то: 226 домаћих и страних извора – библиографских јединица (уџбеника, књига, монографија, приручника, научних чланака), 111 законских текстова, правних докумената и докумената које су донеле међународне организације, као и 230 извора са различитим домаћим и страним интернет адресама.

Предмет дисертације је теоријско-емпиријско сагледавање различитих облика компјутерског криминалитета, међу којима је један од најраспрострањенијих повреда права на приватност злоупотребом друштвених мрежа. Злоупотреба друштвених мрежа као облик компјутерског криминалитета и девијантно понашање анализирана је феноменолошки и етиолошки, док је компјутерски

криминалитет посматран кроз правну регулативу на међународном и националном плану. Теоријски приступ допуњен је истраживањем чији је предмет сазнавање ставова корисника различитих друштвених мрежа о могућности злоупотребе права на приватност путем друштвених мрежа, коришћења/некоришћења одређене заштите, као и утврђивање најсигурнијих метода превентивног деловања.

У данашње време честе су научне и стручне расправе о томе да ли криминалитет у области информационих технологија представља само наставак класичних облика криминалитета са којима се свакодневно суочавамо, или је посебан облик криминалитета који захтева ново дефинисање. Интересовање истраживача, као и компјутерски криминалитет, бар према времену настанка не сежу толико далеко у прошлост. Компјутерски криминалитет припада новијим облицима криминалитета, чије је појављивање резултат великог напретка технологије у области телекомуникација. Све већа употреба интернета и друштвених мрежа, као и коришћење компјутерске технике у свакодневном животу, представљају огроман напредак са становишта друштвеног развоја. С друге стране, употребом компјутерске технике, посебно интернета и друштвених мрежа, велики број корисника изложен је свакодневној виктимизацији, уколико подаци пренети путем друштвених мрежа буду злоупотребљени. Стога је приступ овој теми криминолошко – виктимолошко јер се поред сагледавања најчешћих појавних облика компјутерског криминалитета и одговарајуће законске регулативе, анализира могућност и степен виктимизације корисника злоупотребом података који су објављени на друштвеним мрежама. Посебан део рада посвећен је злоупотреби друштвених мрежа као девијантном понашању, које није увек законом санкционисано као криминално понашање, али је свакако друштвено неприхватљиво и противно друштвеним нормама понашања.

Основни циљ дисертације је да се на основу теоријског изучавања и емпиријског истраживања компјутерског криминалитета и злоупотребе друштвених мрежа допринесе изградњи бољег система заштите и веће безбедности корисника друштвених мрежа. Како би се изградио бољи систем заштите корисника друштвених мрежа од бројних видова криминалитета којима су свакодневно изложени, неопходно је указати на потребу криминолошко виктимолошког проучавања друштвених мрежа, с обзиром на распрострањеност њиховог коришћења у свету и на велики број могућности за злоупотребу података пренетих путем ових мрежа. Досадашња проучавања и постојећа законска регулатива на међународном и националном плану односе се углавном на злоупотребу рачунарског хардвера и софтвера, који приликом извршења кривичних дела могу да буду средство извршења или објекат напада (нпр. компјутерске крађе, преваре, оштећење рачунарских података и програма, саботажа, прављење и уношење рачунарских вируса).

Структурално, рад је подељен на пет глава, уводна разматрања и закључак. То су: 1) *Право на приватност и друштвене мреже*, 2) *Злоупотреба друштвених мрежа као облик компјутерског криминалитета*, 3) *Правна регулатива за борбу против компјутерског криминалитета*, 4) *Превенција и мере заштите од компјутерског криминалитета* и 5) *Резултати емпиријског истраживања*. Осим тога, у раду је садржан и речник основних компјутерских појмова, подаци о

хронолошком настанку и врстама друштвених мрежа, индекс појмова и списак коришћене литературе.

У *уводним разматрањима* (стр. 14 - 19) кандидаткиња указује на све значајнији аспект компјутерског криминалитета који је настао развојем и популаризацијом друштвених мрежа, као и на проблему очувања и заштите права на приватност корисника интернета и друштвених мрежа. Према подацима Републичког завода за статистику Републике Србије, 63,2% домаћинстава је у 2014. години поседовало рачунар у домаћинству, док је 62,8% користило интернет. Интернет представља глобални информациони систем у савременом друштву, то је светска комуникациона мрежа или „мрежа свих мрежа“, која се састоји од великог броја засебних рачунара повезаних у мрежну структуру. Управо својом популарношћу и великим бројем корисника, друштвене мреже су створиле својеврстан “надзор” над свакодневним активностима људи, њиховим навикама, њиховим кретањем и дружењем. Уз све могућности које пружају интернет и друштвене мреже, небројено је велики број прилика за упознавање нових људи, стицање и развијање личних и професионалних односа, стварање различитих друштвених околности. Поред низа предности које интернет и друштвене мреже пружају, забележен је и пораст злоупотреба везаних за виртуелни простор. Поред пораста компјутерског криминалитета везаног за коришћење интернета и друштвених мрежа, кандидаткиња указује и на правну нерегулисаност бројних облика повреде права на приватност на друштвеним мрежама, а затим поставља хипотезе које су у дисертацији проверене и анализирание.

У глави *Право на приватност и друштвене мреже* (стр. 20 - 92) посебна пажња је посвећена појму и садржини права на приватност уопште, информационе приватности, као и права на приватност корисника друштвених мрежа. Дат је приказ правног оквира заштите права на приватност у Републици Србији, кључних теоријских приступа друштвеним мрежама, као и политике приватности на најчешће коришћеним друштвеним мрежама (Facebook, Twitter и LinkedIn). Такође, наведена су интернет права и принципи за заштиту људских права, безбедносни ризици на друштвеним мрежама и препоруке за њихово смањивање.

Други део рада „Злоупотреба друштвених мрежа као облик компјутерског криминалитета“ (стр. 93 – 248) садржи четири целине: појам, појавни облици и остале феноменолошке карактеристике компјутерског криминалитета; обележја извршилаца кривичних дела компјутерског криминалитета – „хакера“, злоупотреба друштвених мрежа као девијантно понашање и најчешћи узроци компјутерског криминалитета и криминалних активности на друштвеним мрежама (егзогени и ендогени узроци). Посебна пажња је посвећена појму злоупотребе друштвених мрежа и облицима испољавања: крађа и злоупотреба идентитета, прогањање преко интернета, сексуално насиње, сексуална експлоатација и сексуално злостављање деце, вршњачко насиље, сајбер мобинг, говор мржње на друштвеним мрежама, преваре путем интернета, трговина људима и трговина људским органима, интернет (сајбер) тероризам, интернет вандализам, злоупотреба фотографија.

У трећој Глави под називом *Правна регулатива за борбу против компјутерског криминалитета* (стр. 249 - 341) приказана је међународна и домаћа правна регулатива за борбу против компјутерског криминалитета и различитих криминалних активности на друштвеним мрежама, као и санкционисање

различитих појавних облика компјутерског криминалитета. Такође, дат је и компаративни преглед правног регулисања компјутерског криминалитета у земљама бивше СФРЈ. Овим компаративним приказом регулисаних дела компјутерског криминалитета у земљама бивше СФРЈ, кандидаткиња Вида Виолић је указала на чињеницу да се, поред неспорних бројних сличности, компјутерски криминалитет у земљама бивше СФРЈ не сагледава, регулише и санкционише на исти начин, иако су све наведене државе потписале и ратификовале Конвенцију Савета Европе о високотехнолошком криминалу бр. 185 из 2001. године.

У четвртом делу дисертације *Превенција и мере заштите од компјутерског криминалитета* (стр. 342 - 356) наведене су мере превенције и заштите од компјутерског криминалитета на друштвеним мрежама. Приказане су и анализирани главне препоруке за сузбијање и спречавање повреде приватности на друштвеним мрежама, које су резултирале из емпиријског дела рада.

Истраживачки део, пети део дисертације под називом *Резултати емпиријског истраживања* (стр. 357 - 383) заснован је на емпиријском истраживању случајно одабраног узорка корисника/корисница друштвених мрежа. Кандидаткиња је описала предмет, циљ и метод истраживања, дефинисала узорак и структуру упитника као инструмента за прикупљање података, а затим систематизовано приказала и резултате истраживања. Значај емпиријског дела рада кандидаткиње је у сагледавању структуре корисника друштвених мрежа, података који корисници најчешће наводе у својим „профилима“, као и ставова корисника о могућностима за повреду њихове приватности. Основни циљеви истраживања били су: утврђивање учесталости коришћења појединих друштвених мрежа од стране испитаника/испитаница и њихове активности на друштвеним мрежама; добијање података о препознавању насиља на друштвеним мрежама и могућностима заштите; утврђивање изложености испитаника/испитаница различитим облицима виктимизације и могућности за правовремену заштиту права на приватност.

На крају рада, уз закључак у коме су елаборирани и предлози мера и активности за сузбијање ове врсте криминалитета (стр. 384 - 403), посебну целину у раду представљају: објашњење појмова који се најчешће користе у тзв. компјутерском језику и интернет комуникацији и који су коришћени у раду (стр. 404 - 439); хронолошки настанак и врсте друштвених мрежа, као и анализа карактеристика најчешће коришћених друштвених мрежа и њихова географска (не)ограниченост (стр. 440 - 465) и индекс појмова (стр. 466 - 470).

2. Оцена докторске дисертације

После детаљног разматрања докторске дисертације под називом: **„ПОВРЕДА ПРАВА НА ПРИВАТНОСТ ЗЛОУПОТРЕБОМ ДРУШТВЕНИХ МРЕЖА КАО ОБЛИК КОМПЈУТЕРСКОГ КРИМИНАЛИТЕТА“**, Комисија за оцену и одбрану докторске дисертације констатује да је кандидаткиња веома детаљно анализирала компјутерски криминалитет као појаву савременог друштва и технологије. Поред основних криминолошких обележја компјутерског криминалитета у дисертацији је указано и на постојећу законску регулативу у међународним и националним оквирима. У теоријском делу рада посебно је сагледана злоупотреба друштвених мрежа, која у криминолошком смислу

представља и део компјутерског криминалитета, али и девијантно понашање, чији сви облици нису инкриминисани и поред велике друштвене опасности и последица. С обзиром на то да се у докторској дисертацији указује на недостатке у погледу правног регулисања злоупотребе друштвених мрежа и повреде права на приватност, ова дисертација уз додатна прецизирања, може значајно да допринесе евентуалним променама кривичног законодавства. Комисија сматра да су постављени циљеви рада у потпуности испуњени, док су хипотезе проверене анализом постојећих теоријских схватања и емпиријским истраживањем. Од изузетне важности је то што је злоупотреба друштвених мрежа као део компјутерског криминалитета сагледана целовито и свеобухватно, из перспективе неколико наука, што омогућава да се феномен схвати не само као правни, већ опште друштвени проблем и у том контексту се сугеришу адекватна решења. На тај начин, докторска дисертација има теоријски и практични значај и може да послужи као добра основа за даље изучавање компјутерског криминалитета и злоупотребе друштвених мрежа.

Комисија закључује да је посебан допринос докторске дисертације спроведено истраживање о свести корисника интернета и друштвених мрежа о могућностима повреде и/или злоупотребе њихових објављених личних података и њихове приватности, које, иако је имало карактер пробног или пилот истраживања, значајно доприноси свестраном сагледавању ризика од злоупотребе друштвених мрежа, којима су корисници свакодневно изложени, али и стварању добре превентивне основе. Такође, допринос докторске дисертације и оригиналност у приступу састоји се у томе што је кандидаткиња у оквиру „речника појмова“ прикупила и систематизовала појмове, који се најчешће користе у комуникацији путем интернета и друштвених мрежа.

Докторска дисертација је добро методолошки постављена и структурирана. Материја је систематизована у логичне делове, који су међусобно усклађени и добро повезани и заједно представљају смислену и заокружену целину. Писан јасним и разумљивим стилем, рад је научно фундиран уз коришћење обимне, релевантне литературе на српском и енглеском језику. У раду нису уочени недостаци који утичу на резултате истраживања.

Комисија је закључила да докторска дисертација као оригиналан, самостални рад кандидаткиње може значајно допринети даљем криминолошком, виктимолошком и кривичноправном изучавању компјутерског криминалитета и злоупотребе друштвених мрежа, као и успешном превентивном деловању и сузбијању ових негативних друштвених појава.

3. Предлог за јавну одбрану

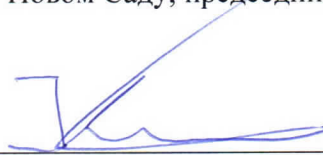
Комисија за писање Извештаја за оцену и одбрану докторске дисертације под називом: **„ПОВРЕДА ПРАВА НА ПРИВАТНОСТ ЗЛОУПОТРЕБОМ ДРУШТВЕНИХ МРЕЖА КАО ОБЛИК КОМПЈУТЕРСКОГ КРИМИНАЛИТЕТА“** кандидаткиње Виде Вилић, за јавну одбрану, једногласно истиче да је докторска дисертација Виде Вилић подобна за јавну одбрану и предлаже Научно-наставном већу Правног факултета у Нишу да усвоји извештај.

У Нишу, 15. 04. 2016. године

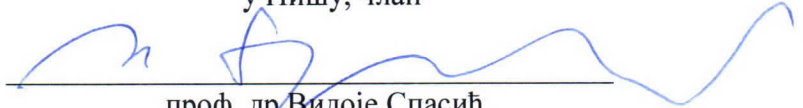
ЧЛАНОВИ КОМИСИЈЕ

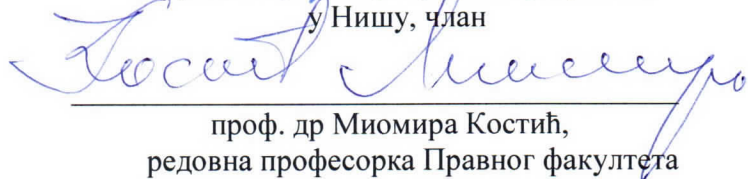
проф. др Драгиша Дракић,
ванредни професор Правног факултета
у Новом Саду, председник Комисије

проф. др Саша Кнежевић,
редовни професор Правног факултета
у Нишу, члан

проф. др Видоје Спасић,
ванредни професор Правног факултета
у Нишу, члан

проф. др Миомира Костић,
редовна професорка Правног факултета
у Нишу, писац Извештаја